

Leerloopbaanbegeleiding in de Leerwinkels,
een ontbrekende schakel in de ketting van
levenslang leren

Inhoud

1.	Voorwoord.....	3
2.	Situering van voorliggend rapport.....	4
3.	Historiek en overzicht van Leerwinkels.....	4
3.1.	Historiek	4
3.2.	Leerwinkels anno 2020.....	5
3.3.	Leerloopbaanbegeleiding in de praktijk.....	7
3.3.1.	Bereik van de Leerwinkels.....	8
3.3.2.	Doorverwijzers.....	8
3.3.3.	Scholingsniveau	9
3.3.4.	Nationaliteit.....	9
3.3.5.	Leeftijd.....	10
3.3.6.	Andere kenmerken.....	10
4.	Blauwdruk Erasmus+ GOAL.....	11
4.1.	Beleidsaanbevelingen.....	11
4.2.	Adviezen VLOR en SERV – blauwdruk Leerwinkels	12
5.	Overzicht van recente beleidsnota's en -adviezen.....	12
5.1.	Conceptnota lerende samenleving	13
5.1.1.	Conceptnota Lerende samenleving – VLOR advies	13
5.2.	VLOR-advies: 'Leercultuur in het volwassenenonderwijs'	14
5.3.	SERV-advies: 'levenslang leren en partnerschap'	14
5.4.	VLOR-advies: 'Kruisbestuiving tussen wegen naar een diploma SO'	14
5.5.	VESOC-akkoord 'Alle hens aan dek: voor een veerkrachtige en inclusieve arbeidsmarkt'	15
5.6.	Relanceplan Vlaamse Regering 'Vlaamse Veerkracht'	16
5.7.	Vlaams Pact 2020	17
6.	Maatschappelijk belang van leerloopbaanbegeleiding.....	18
6.1.	Belang van leerloopbaanbegeleiding voor specifieke doelgroepen	18
6.1.1.	Kortgeschoolden en ongekwalificeerde schoolverlaters	18
6.1.2.	Laaggeletterden.....	19
6.1.3.	Personen met een migratieachtergrond	19
6.1.4.	Personen met een detentieverleden	20
6.1.5.	Personen met een psychische kwetsbaarheid	20
7.	Tot slot.....	21
7.1.	Aanbevelingen voor Vlaanderen en Brussel	21
7.1.1.	Ondersteunen van (leer)loopbaankeuzeprocessen	21

7.1.2.	Domein overstijgende langetermijnvisie is noodzakelijk	21
7.1.3.	Het wegwerken van drempels.....	21
7.1.4.	Een leercultuur ontwikkelen in Vlaanderen en Brussel	21
7.1.5.	Verder uitbouwen van flexibele leertrajecten	21
7.1.6.	Leerlijnen beter op elkaar laten aansluiten.....	21
7.1.7.	Het begeleiden van nieuwkomers in hun leerloopbaan	21
7.2.	Leerwinkels in Vlaanderen & Brussel: tijd voor actie.....	22

1. Voorwoord

De wereld verandert snel. De ecologische, sociale, economische en technologische transformaties hebben gevolgen voor de rol, inhoud en vorm voor het onderwijs en de arbeidsmarkt van morgen. Er zullen nieuwe beroepen ontstaan en bestaande jobs zullen andere invullingen krijgen, door bijvoorbeeld robotisering en de vergrijzing. De toegenomen diversiteit van de samenleving plaatst leren daarnaast in een veel breder perspectief dan enkel naar school gaan en een diploma behalen. In diverse onderzoeken en rapporten rond levenslang leren wordt leren breed opgevat als mensen in staat leren stellen hun talenten te ontplooien en actief en zinvol te kunnen participeren in de samenleving.

Er zullen verschuivingen zijn in wat men leert, wanneer men leert en hoe men leert.

- *Wat?* Opdat burgers actief aan de samenleving kunnen deelnemen en deze mee vormgeven is het essentieel dat er gelijke toegang is tot kennis en er ruimte is voor het stimuleren van vakmanschap, creativiteit, innovatievermogen en ondernemingszin, en het aanleren van positieve attitudes, empathie, interculturele en coöperatieve vaardigheden.
- *Wanneer?* Het onderwijs in Vlaanderen heeft een goede reputatie. Dit geldt voor het eerste deel van de levensloop, waar leren ingekapseld is in een institutioneel kader. Na het hoger onderwijs ligt de deelname aan een of andere vorm van leren in Vlaanderen op dit moment (te) laag (bijvoorbeeld in vergelijking met de buurlanden en het Europese gemiddelde). Er zal een andere verdeling van leren binnen de gehele levensloop moeten komen door technologische ontwikkelingen, de vergrijzing en de verandering van de arbeidsmarkt.
- *Hoe?* Het internet heeft voor een revolutie gezorgd voor de manieren waarop geleerd kan worden. Dit brengt echter ook vele uitdagingen met zich mee. Naast de toenemende digitale kloof waardoor de toegang tot kennis niet voor iedereen gelijk is, zijn er ook aspecten zoals noodzakelijke sociale vaardigheden, ethiek, leren samenwerken en samenleven waarbij een pedagogisch klimaat en aanwezigheid van anderen vereist is. Daarnaast vormt de kwetsbare levenssituatie voor veel mensen vaak nog een enorme barrière om over te stappen op zelfstudiesystemen. Hier dient de overheid zeker rekening mee te houden.

De overheid zal een duidelijke rol moeten opnemen om levenslang leren mee te helpen faciliteren. Of het nu gaat om leren in institutionele context (school, opleidingscentrum), in groep of alleen, met of zonder leerkracht, formeel of informeel, wel of niet online of via hybride leren, er zullen verschillende (leer)wegen zijn in het complexe opleidingslandschap van morgen. Het is dan ook belangrijk dat er een leercultuur gepromoot en zichtbaar wordt gemaakt.

Om van levenslang leren een vanzelfsprekendheid te maken, zal gekeken worden naar de overheid die daarnaast nog een andere belangrijke taak heeft, namelijk het bewaken van fundamentele principes zoals gelijke toegang tot onderwijs en opleiding en het voorkomen van uitsluiting van kwetsbare groepen. Dit geldt voor alle levensfasen.

Kortgeschoolden participeren significant minder aan Levenslang en Levensbreed Leren dan midden- en hogeschoolden (Knipprath, 2014; cf. Lavrijsen & Nicaise, 2015). Zoals blijkt uit een recente studie van Randstad (maart 2020) missen bijvoorbeeld vooral de werkzoekenden de boot van levenslang leren, terwijl zij nochtans het meest nood hebben aan bijscholing.

Leerloopbaanbegeleiding speelt een cruciale rol om levenslang leren te bevorderen bij moeilijk bereikbare doelgroepen. Door de voortdurende evoluties in de samenleving is een sterkere en structurelere uitbouw van leerloopbaanbegeleiding vereist. Het is dan ook van belang om Leerloopbaanbegeleiding te promoten opdat iedereen er een beroep op kan doen.

2. Situering van voorliggend rapport

De deelname aan opleidingen en vormingen door volwassenen in het Vlaams Gewest blijft erg laag. Cijfers van statistiek Vlaanderen tonen aan dat de deelname in 2019 onder het Europese gemiddelde ligt van 11,3%. Daarbovenop leert de actualiteit ons dat er in september 2020 meer dan 106.669 minder inschrijvingen zijn in het volwassenenonderwijs, waarvan 39% minder inschrijvingen in CBE. Vooral kortgeschoolden en laaggeletterden haken af omdat zij geen toegang hebben tot de digitale tools en/of omdat ze hier niet mee kunnen omgaan.

Leerloopbaanbegeleiding kan een krachtig instrument zijn om deze participatie te verhogen en zorgt op langere termijn voor duurzame tewerkstelling. De vraag naar een structurele verankering van leerloopbaanbegeleiding wordt reeds lang gesteld, door het werkveld en door verschillende beleidsniveaus.

3. Historiek en overzicht van Leerwinkels

3.1. Historiek

De eerste dienst voor leerloopbaanbegeleiding en -advies ontstond te Gent in 2003 als pilootproject van de toenmalige minister van Onderwijs en Vorming in samenwerking met de 3 Gentse CLB's (CLB GO!Gent, iCLB Gent en VCLB regio Gent) en de stad Gent. De Stap (StudieAdviesPunt Gent) fungeerde als een netoverstijgende informatiedienst voor alle onderwijszoekenden uit de regio Gent. Op 31 augustus 2006 eindigt het driejarige pilootproject. De Stap – Leerwinkel Oost-Vlaanderen is anno 2021 een breed partnerschap van de Gentse CLB's - verenigd in de vzw TOPunt.

In 2011 richtten de consortia voor volwassenenonderwijs via middelen van het Europees Integratiefonds Leerwinkels op in Vlaanderen. Oorspronkelijk bestond de doelgroep uit 'derdelanders', maar al snel kon de dienstverlening uitbreiden naar volwassenen met een leervraag via eigen middelen, middelen van VDAB en provincies.

In 2014 engageren alle consortia voor Volwassenenonderwijs zich om centra voor leerloopbaanbegeleiding en -advies in het Vlaamse en Brussels hoofdstedelijk gewest op te starten. Eind 2014 houden de consortia echter op te bestaan. Slechts een aantal Leerwinkels bleven bestaan:

- Leerwinkel West-Vlaanderen, mede dankzij de Provincie en het ERASMUS+ project GOAL - "Guidance And Orientation for Adult Learners" waar ze samen met de Stap in Oost-Vlaanderen een pioniersrol opnamen om dergelijke dienstverlening op te zetten voor kortgeschoolde en laaggeletterde volwassenen.
- Leerwinkel Brussel vond in 2015 onderdak bij TRACE Brussel vzw, gesteund door de Vlaamse Gemeenschapscommissie van het Brussels hoofdstedelijk gewest.
- De stad Genk nam in 2015 het ESF-project 'infopunt tweedekansonderwijs' van het consortium Limburg Noord over. Dit infopunt vervelde begin 2015 tot een Leerwinkel voor Genk en omstreken. Via een samenwerking met de VDAB in 2019 werd dit verder in Limburg uitgerold.

In 2017 implementeerden VOCVO en Leerwinkel West-Vlaanderen met ESF-middelen, de dienstverlening van de Leerwinkel in de West-Vlaamse gevangnissen, In 2020 volgden ook de Oost-Vlaamse gevangnissen met De Stap - Leerwinkel Oost-Vlaanderen. Vanaf 2021 breidde deze dienstverlening ook uit naar de bestaande Leerwinkels en gevangnissen in Vlaanderen en het Brussels-hoofdstedelijk gewest.

3.2. Leerwinkels anno 2020

Leerwinkels garanderen een laagdrempelige werking door aanwezig te zijn bij belangrijke intermediaire instanties zoals VDAB, CLB, welzijnsorganisaties zoals OCMW, CAW, JAC, het Agentschap Integratie en Inburgering, bibliotheken/kenniscentra, gevangenissen, het Brussels Beroepspunt, stadhuizen en opleidingsverstrekkers in secundair, hoger en volwasseneneducatie.

Momenteel zijn er Leerwinkels actief in de volgende steden en/of gevangenissen:

- West-Vlaanderen: Brugge, Oostende, Kortrijk, Roeselare, Ieper en Ruiselede.
- Oost-Vlaanderen: Gent, Beveren, Dendermonde en Oudenaarde
- Brussel
- Limburg: Genk, Beringen, Maasmechelen, Sint-Truiden en Hasselt.

Momenteel zijn er Leerwinkels in opstart in de volgende provincies:

- Antwerpen: Stad Mechelen en stadsregio Turnhout
- Vlaams-Brabant: Leuven

Overzicht van Leerwinkels in Vlaanderen

In Vlaams-Brabant zet men samen met de stad Leuven, sinds 2020 de eerste stappen om een Leerwinkel op te starten.

Wat betreft de provincie Antwerpen bereidt Stad Mechelen op dit moment samen met partnerorganisaties de opstart van een Leerwinkel voor. Deze opstart is voorzien voor september 2021.

In het kader van de samenwerkingsovereenkomst tussen de lokale besturen van stadsregio Turnhout en VDAB startte men in november 2020 met de verkennende fase inzake het opzetten van een Leerwinkel in deze regio. Hierbij is het doel om kwetsbare doelgroepen te informeren over en te stimuleren richting een opleiding.

Elke actieve Leerwinkel heeft een regionaal partnerschap opgezet en kent omwille van verschillende historische een verschillende structuur:

	Juridische vorm	Vertegenwoordigers (Dagelijkse bestuur/Raad van Bestuur)	Subsidieverstrekkers
	Vzw Huis van het Leren West-Vlaanderen	Provincie West-Vlaanderen, Agentschap Integratie & Inburgering, VDAB, CVO SVG, CVO Cervo-Go, Stad Kortrijk, CBE Brugge-Oostende-Westhoek, TUA West.	Provincie West-Vlaanderen, VDAB, POM, Syntra West, Stad Roeselare, ESF, Interreg, Erasmus+.
	Vzw TOPunt	CLB GO! Gent, Interstedelijk CLB Stad Gent, VCLB regio Gent	Stad Gent, VDAB Oost-Vlaanderen, Syntra Midden-Vlaanderen, OCMW Gent, de Europese Unie en ESF.
	Vzw Tracé Brussel	JES vzw-Brussel, Groep Intro vzw Brussel, CBE Brusselleer, ABVV-Brussel, ACV Brussel, BECI (Brussels Enterprises Commerce and Industry) en Unizo Brussel.	VDAB, VGC, Actiris, het Brussels Hoofdstedelijk gewest - GOB, de Vlaamse overheid – WSE en ESF
	Lokaal Bestuur	College van burgemeester en schepenen en Administratie Inhoudelijke toetsing aansturing stakeholders: opleidingsverstrekker CBE Limino, CVO CURSA, CVO Qrios, Syntra Limburg, VDAB Limburg, stedelijke diensten onderwijs, integratie, OCMW Genk, Provincie Limburg	Stad Genk, VDAB Limburg, OCMW Hasselt, ESF

3.3. Leerloopbaanbegeleiding in de praktijk

Leerwinkels richten zich tot **alle (jong-)volwassenen** die informatie en/of begeleiding wensen bij het kiezen van een **opleiding, cursus of vorming** om een diploma te behalen, een beroepsopleiding, bijscholing of opleiding te volgen i.f.v. persoonlijke ontplooiing en/of tewerkstelling.

Leerwinkels bieden **informatie op maat** van de (jong)volwassene rond opleidingen. We onderscheiden **informatiebemiddeling** (mail, telefoon), **individuele begeleiding** (face-to-face of online via videocalls) of **begeleiding in groep** bij het bepalen van de leerloopbaankeuze en het aanpakken van mogelijke drempels (financieel, mobiliteit, taal, ...). De nood aan begeleiding is afhankelijk van het stadium waarin de leervraag zich bevindt. Sommige mensen hebben een duidelijk beeld waar ze naar toe willen terwijl anderen beseffen dat ze zich willen heroriënteren maar nog geen idee hebben welke richting ze uit willen of kunnen.

De dienstverlening is **gratis** en **niet verplicht**. Elke (jong)volwassene kan een Leerwinkel binnenstappen voor vrijblijvende informatie en begeleiding over opleidingsmogelijkheden. Wanneer de (jong-)volwassene instemt, starten we een begeleidingstraject op. Er zijn geen andere bindende voorwaarden verbonden aan het al dan niet verderzetten van een begeleidingstraject. Er volgen dus geen sancties. Die aanpak staat garant voor de laagdrempeligheid van de Leerwinkel.

Leerloopbaanbegeleiding is **maatwerk**, waarbij we vertrekken vanuit de droomvraag (perspectief). Rekening houdend met de randvoorwaarden (leermogelijkheden, socio-economische en gezinssituatie...) en aan de hand van een actieplan, delen we het traject op in subdoelstellingen. Zo bereiken we het einddoel aan de hand van kleine stappen. Samen met de volwassene gaan we na welke subdoelstellingen relevant zijn en welke mate van ondersteuning nodig is om tot een succesvol leerloopbaantraject te komen.

De **doelstelling van de leerloopbaanbegeleiding** is tweeledig:

- Het faciliteren van de toegang tot secundair onderwijs, volwasseneneducatie en hoger onderwijs;
- Het begeleiden en ondersteunen van individuele trajecten om de drempels tot dat levenslang leren én de arbeidsmarkt te minimaliseren.

“We stellen vast dat in Vlaanderen te weinig volwassenen aan het levenslang leren participeren. Om dit te stimuleren is het een cruciale voorwaarde dat volwassenen goed geïnformeerd zijn over de leermogelijkheden en de voordelen die het volgen van deze verschillende opleidingen hen kunnen bieden.”

Hilde Crevits, voormalig minister van Onderwijs¹

3.3.1. Bereik van de Leerwinkels

Leerwinkels bieden **informatie en informatiebemiddeling** rond opleidingen maar ook de mogelijkheid tot **individuele begeleiding**. Elke Leerwinkel heeft echter een eigen historiek en personeelsbestand, afhankelijk van de subsidies en projecten.

	Infovragen en informatiebemiddeling				Individuele begeleiding			
	W-VI	O-VI	Bxl	Genk	W-VI	O-VI	Bxl	Genk
2015	275	2120	167	26	474	41	163	100
2016	223	2044	181	46	614	105	275	95
2017	267	1844	223	44	609	106	258	119
2018	471	1846	289	45	734	100	264	116
Subtotaal	1236	7854	860	217	2431	352	960	620
Totaal	10 167				4 363			

3.3.2. Doorverwijzers

Leerwinkels zijn lokaal sterk ingebed. Meerdere intermediaire instanties doen een beroep op deze aanvullende dienstverlening. De voornaamste doorverwijzers over alle Leerwinkels heen zijn:

- VDAB en werkwinkels/werkpunten
- Het Vlaamse Agentschap Integratie en Inburgering & In-Gent
- Vrijwilligersplatformen vluchtelingen en Federaties
- OCMW's / Welzijnshuizen
- CLB's
- Scholen secundair onderwijs
- Hoger onderwijs
- Centra voor volwassenenonderwijs
- Centra voor basiseducatie
- GTB
- Vakbonden
- Erkende gemandateerde loopbaancentra
- CAW, JAC's
- Drughulpverlening
- Psychiatrische revalidatiecentra

¹ Crevits, H., als antwoord op de schriftelijke vraag van Elisabeth Meuleman aan het Vlaams Parlement “Leerloopbaanbegeleiding en Leerwinkels – stand van zaken” op 5 maart 2018.

- Jeugdhulp
- .../...

“Samenwerken met Leerwinkel betekent veel voor mij als trajectbegeleider en voor onze doelgroep. Wij kunnen onze mensen met veel vertrouwen doorverwijzen naar de collega’s waar ze een goede en gepaste begeleiding krijgen. Een eerlijk en professioneel advies oriënteert onze cliënten in de juiste richting bij het nemen van belangrijke beslissingen i.k.v. hun educatieve loopbaanoriëntatie. Hopelijk blijven wij op dezelfde goede manier verder werken, Leerwinkel is een partnerorganisaties die ik zeker niet kan missen tijdens een perspectiefbepaling en/of doorverwijzing van mijn cliënten.”

Georgiana Laios, trajectbegeleider AgII

3.3.3. Scholingsniveau

Onderstaande tabel toont een overzicht van de scholingsgraad per Leerwinkel. Het bereik overheen alle Leerwinkels bestaat voor 46% uit kortgeschoolden, mensen zonder een secundair diploma. Leerwinkel speelt dus een belangrijke rol in het bereiken van ongekwalificeerde uitstromers naar tweedekansleerwegen.

Daarnaast houdt de Stap-Leerwinkel Oost-Vlaanderen ook cijfers bij van hun anonieme infovragen.

	W-VI	O-VI	Bxl	Genk	O-VI: Anonieme infovragen en -bemiddelingen
Niveau 1 – lager onderwijs	3,5%	1,7%	3%	4%	
Niveau 2 – eerste graad SO	3,9%	21,1%	7,5%	11%	
Niveau 3 – Tweede graad SO	35,8%	61,2%	11%	22%	
Niveau 4 – Secundair diploma	22,4%	0,7%	39%	15%	15%
Niveau 5 – HBO5	3,4%	0	2,5%	3%	0,2%
Niveau 6 - Bachelor	19,6%	0	15,5%	6%	8,1%
Niveau 7 - Master	10%	0	16%	7%	
Niveau 8 - doctoraat	0.1%	0	0,5%	0,1%	
Buitenlands diploma		0		19%	
Onbekend	1,2%	15,3%	5%	12,9%	11,4%
Geen diploma					32,6%
Niet van toepassing					32,7%*

* zijn vragen van organisaties, intermediairen en –18-jarigen

3.3.4. Nationaliteit

Door de outreachende werking door middel van zitdagen bij o.a. het Agentschap Integratie en Inburgering, VDAB, Kenniscentra (bijv. De Krook),... bereiken Leerwinkels een heel diverse doelgroep. We maken in onderstaande tabel een overzicht aan de hand van de nationaliteit, in de praktijk is de diversiteit echter groter, indien we ook de migratie-achtergrond zouden weergeven. Zo heeft in Limburg 34% van het aantal 'Belgen' een migratie achtergrond. Het gaat voornamelijk om arbeidsmigranten, afkomstig uit Zuid-Europa, Marokko en Turkije.

	W-VI	O-VI	Bxl	Genk
EU	53%	75%	43,5%	73%
- <i>Aandeel Belgen</i>	-43%	-67%	-28%	-62%
- <i>Europeanen</i>	-10%	-8%	-15,5%	-11%
Niet-EU	37%	25 %	47,5%	17%
Vaderlandsloze-vluchteling	6%		9%	10%
Onbekend				

O-VI: Anonieme infovragen en -bemiddelingen
70%
<i>onbekend</i>
21,5%
8,5%

3.3.5. Leeftijd

	W-VI	O-VI (1)	Bxl	Genk
15-17	0 %	18,0%	11,5 %	3%
18-25	21,8 %	82%	26,4 %	31%
26-30	20,7 %	0	20,6 %	15%
31-35	18,4 %	0	15,9 %	15%
36-40	15,7 %	0	9,3 %	12%
41-45	8,7 %	0	7,2 %	10%
46-50	6,9 %	0	5,4 %	8%
51-55	4,4 %	0	2,6 %	5%
>55	3,3 %	0	1,1 %	1%
Niet van toepassing				
Onbekend				

O-VI: Anonieme infovragen en -bemiddelingen
22,0%
14,4%
11,7%
5,3%
2,7%
36,2%
7,7%

3.3.6. Andere kenmerken

- Leerwinkel West-Vlaanderen bereikte in 2018 meer dan 180 gedetineerden in de West-Vlaamse gevangenissen.
- 22% van de bereikte volwassenen in Leerwinkel West-Vlaanderen waren (deeltijds) aan het werk.
- Het bereik van Leerwinkel Genk bestaat voor 33% uit werkzoekenden waarvan 25% niet uitkeringsgerechtigd, 8% leefloners, 12% studenten, 32% werkenden waarvan 65% deeltijds en/of via interim werkt, 8% staat op ziekte en/of invaliditeitsuitkering en 7% SES onbekend.

4. Blauwdruk Erasmus+ GOAL

In de periode 2015–2018 coördineerde het departement Onderwijs en Vorming van de Vlaamse Overheid het GOAL-project (Guidance and Orientation for Adult Learners). Dit project was gericht op de ontwikkeling van diensten voor leerloopbaanbegeleiding en leeroriëntering van kortgeschoolde (jong)volwassenen in zes Europese landen.

GOAL is een onafhankelijke dienstverlening voor leerloopbaanbegeleiding die de specifieke leernoden van kortgeschoolde (jong-)volwassenen centraal stelt, met als doel de participatiegraad van deze doelgroep in onderwijs en opleiding te vergroten. Elk van de zes deelnemende landen zette een experimentele dienstverlening op waar kortgeschoolde volwassenen terecht kunnen. In Vlaanderen werden de beleidsexperimenten uitgevoerd door twee organisaties: Leerwinkel West-Vlaanderen en de werking Word Wijs! (coaching van ongekwalificeerde jongeren tussen 17-25 j.) van De Stap - Leerwinkel Oost-Vlaanderen.

Het doel van het GOAL-project was om de verschillende criteria, processen en omstandigheden in kaart te brengen die bijdragen tot de realisatie van doeltreffende leerloopbaanbegeleiding om op die manier bewijzen te leveren voor verdere onderbouwde beleidsontwikkeling op het gebied van structurele leerloopbaanbegeleiding in Vlaanderen.

De dienstverlening werd ontwikkeld op basis van 5 interventiestrategieën:

1. Opbouwen en/of versterken van **netwerken en partnerschappen** met relevante organisaties
2. Ontwikkelen van kwaliteitsvolle **tools** om de begeleiding van kortgeschoolde volwassenen te ondersteunen
3. Definiëren van de **competenties** die leerloopbaanbegeleiders nodig hebben om tegemoet te komen aan de noden van kortgeschoolde volwassenen
4. **'Outreach'**: ontwikkelen en testen van activiteiten om de doelgroep actief te bereiken
5. Een **kwaliteitsvolle begeleidingsdienst** aanbieden om leer- en/of tewerkstellingsresultaten van de cliënten te optimaliseren

4.1. Beleidsaanbevelingen

Vanuit literatuuronderzoek, een analyse van de cliëntmonitoring, een tevredenheidsonderzoek en kwalitatieve interviews, kwam de adviesgroep van het project tot beleidsaanbevelingen.

Het **ontbreken van een structurele verankering van de GOAL-dienstverlening** was de meest invloedrijke beleidsfactor, die in alle aspecten van het project terugkwam. Er werd opgeroepen om alle relevante beleidsdomeinen en entiteiten (Onderwijs en Vorming, Werk en Sociale Economie, Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Integratie en Inburgering) de schouders te laten zetten onder een langetermijnbeleid en om een politiek engagement te nemen om leerloopbaanbegeleiding op een structurele manier te ontwikkelen en te ondersteunen.

Er werd gevraagd om voldoende financiële middelen te voorzien voor de ontwikkeling van een dienstverlening op verschillende niveaus. Een dienstverlening die zowel informatie als begeleiding op maat biedt, alsook voor de uitbouw van uitgebreide netwerken die alle kortgeschoolde volwassenen bereiken.

Er werd gevraagd om de kwaliteit van de dienstverlening te meten aan de hand van de kwaliteit van de input en de processen. Verder werd een voorstel van organisatiestructuur en een competentieprofiel voor de leerloopbaanbegeleiders uitgewerkt.

Een blauwdruk met de beschrijving van het project en de daaruit voortvloeiende beleidsaanbevelingen werd aan de Minister voor Onderwijs en Vorming overgemaakt tijdens een slotconferentie in januari 2018.

4.2. Adviezen VLOR en SERV – blauwdruk Leerwinkels

Na het overhandigen van de GOAL-blauwdruk aan de toenmalige minister van Onderwijs en Vorming, werd zowel aan de VLOR als de SERV een advies gevraagd.

De **VLOR** stelt dat het belang van leerloopbaanbegeleiding als essentieel onderdeel van een krachtig beleid voor levenslang- en levensbreed leren de laatste jaren enkel maar is toegenomen, en verwijst hiervoor naar eerder geschreven adviezen.

Ook de **SERV** heeft in voorgaande adviezen reeds het belang van toeleiding naar onderwijs, opleiding en vorming, van studie- en opleidingsbeleidingskeuze en van (leer)loopbaanbegeleiding benadrukt.

De nood aan leerloopbaanbegeleiding heeft er de voorbije jaren voor gezorgd dat er door verschillende lokale overheden initiatieven werden opgezet, met name Leerwinkels. De VLOR onderschrijft in het advies de nood aan een structurele uitrol van leerloopbaanbegeleiding in Vlaanderen en Brussel. De VLOR ziet leerloopbaanbegeleiding niet als een op zichzelf staand doel, maar als een integraal onderdeel van de bredere levensloopbaanbegeleiding. SERV omschrijft het bevorderen van levenslang leren en de ontwikkeling van een leercultuur als de overkoepelende doelstellingen van leerloopbaanbegeleiding.

De basisprincipes: **onafhankelijke dienstverlening, de neutraliteit van de verstrekte informatie en het laagdrempelige en niet-verplichtende karakter van de dienstverlening** die in de blauwdruk voor leerloopbaanbegeleiding opgesomd worden, zijn voor de VLOR richtinggevend voor de organisatie van leerloopbaanbegeleiding. Rekening houdend met deze basisprincipes oordeelt de VLOR dat een effectieve leerloopbaanbegeleiding niet kan gerealiseerd worden door één of meerdere aanbieders van opleiding en vorming.

Aanbodverstrekkers kunnen wel complementair werken met Leerwinkels, waarbij Leerwinkels een hefboom vormen voor het bekendmakings- en wervingsbeleid van de (opleidings)centra. In het SERV-advies wordt gepleit om leerloopbaanbegeleiding geleidelijk structureel in te bouwen in bestaande instrumenten en/of dienstverlening en daarbij grote aandacht te besteden aan de kwaliteit. De ervaring en expertise van de Leerwinkels wordt in het advies erkend, zeker in het bereiken van bepaalde kwetsbare doelgroepen. (ongekwalificeerde jongeren, NEET's, mensen met een psychische kwetsbaarheid, anderstaligen en vluchtelingen,...)

Om een kwalitatieve dienstverlening te waarborgen zijn deskundige dienstverleners nodig. Om de deskundigheid van de leerloopbaanbegeleiders te garanderen, stelt de VLOR een postgraduaatsopleiding voor, ook in het advies van SERV wordt ingegaan op de mogelijkheid tot het aanbieden van intervisie en bijscholing in de opleiding tot leerloopbaanbegeleider.

5. Overzicht van recente beleidsnota's en -adviezen

Beleidsmakers op Europees, federaal en Vlaams niveau hebben de afgelopen twee decennia herhaaldelijk aanbevelingen geformuleerd over leerloopbaanbegeleiding als essentieel en integraal onderdeel van participatie aan levenslang en levensbreed leren en levensloopbaanbegeleiding.

In wat volgt, leggen we graag de link tussen recente beleidsnota's, adviezen en de potentiële rol van Leerwinkels.

5.1. Conceptnota lerende samenleving

De conceptnota leunt sterk aan bij de rol die Leerwinkels in Vlaanderen opnemen. Zo stelt men dat het belang van levenslang leren voor iedereen hetzelfde is, maar dat de manier waarop het levenslang leren wordt vervuld en ondersteund, verschilt. *Elkeen kan bij Leerwinkel terecht voor vrijblijvend, neutraal gratis advies en informatie. De mate waarin Leerwinkels daarin ondersteunen, is volledig afhankelijk van de noden van de persoon en individueel op maat.*

Op maat en gepersonaliseerd vormt het uitgangspunt van leerloopbaanbegeleiding. Binnen het bestaand opleidings- en dienstverleningsaanbod gaan we samen met de leerder op zoek naar een aanbod op maat van de specifieke (leer)noden van de (jong)volwassene, waarbij we de mate van ondersteuning afstemmen op de zelfredzaamheid van de leerder en het eigenaarschap doorheen het traject geleidelijk aan overdragen naar de leerder.

De conceptnota resulteert in vier uitdagingen. Bij elke uitdaging kunnen Leerwinkels een essentiële rol opnemen:

- **Iedereen leergretig:** *het formuleren van persoonlijke doelstellingen, start volgens ons met kennis over het volledige opleidings- en onderwijsaanbod. Uit ervaring weten we dat men bijvoorbeeld niet altijd op de hoogte is van wat allemaal kan, hoe men gezin/werk/opleiding kan combineren, hoe men financieel met alles in orde blijft en welke info correct is.*
- **Leren is toegankelijk:** *Leerwinkels zijn een neutrale en objectieve partner in een sterk verzuild werkveld. Leerwinkels nemen een signaalfunctie op naar deze opleidingspartners en andere relevante stakeholders. Ze kunnen door hun neutraliteit ook verschillende partners samenbrengen om een toegankelijk, kwaliteitsvol aanbod te creëren. Opdracht vijf vernoemt daarnaast ook leerloopbaanbegeleiding en Leerwinkel als een opportuniteit om te begeleiden náár het leren en in het leren.*
- **Vraag en aanbod zijn afgestemd:** *Leerwinkels nemen vanuit hun persoonlijke contacten met potentiële leerders ook een signaalfunctie op en kunnen inzicht verwerven in de (leer)loopbaanvragen van individuen.*
- **Leren wordt werken en werken wordt leren:** *vanuit individuele begeleidingen zoeken we op maat van de (jong)volwassene naar een goede afstemming tussen de arbeidswetgeving en het persoonlijke traject.*

5.1.1. Conceptnota Lerende samenleving – VLOR advies

De VLOR stelt dat de conceptnota het belang van eigenaarschap van de lerende erkent. De VLOR wenst echter te wijzen op de complexiteit van het concept 'eigenaarschap' bij de lerenden uit kansengroepen. Enerzijds is men vaak niet in staat om zonder (individuele) begeleiding *de eigen leernood te herkennen en/of de eigen leervraag te formuleren. Anderzijds moet de lerende wel voldoende autonomie worden gegeven om het eigen leertraject te bepalen.* Hier kan een Leerwinkel duidelijk een belangrijke rol vervullen.

5.2. VLOR-advies: 'Leercultuur in het volwassenenonderwijs'

De VLOR stelt dat bijkomende inspanningen nodig zijn om de deelname aan levenslang leren te bevorderen. Men pleit voor een beleidsoverschrijdende aanpak om dit te realiseren. Ook in de praktijk kunnen we dit beamen, *Leerwinkel is actief in verschillende beleidsdomeinen*, zoals Werk en Economie, Onderwijs en Vorming, Welzijn, Justitie en Inburgering en Integratie.

In het advies pleit men ervoor om minstens *in elke centrumstad een Leerwinkel* op te richten. Dit om tegemoet te komen aan de nood aan *laagdrempelige begeleiding, het vaststellen van leernoden en het formuleren van de leervraag*.

Daarnaast geeft het advies aan dat de financiering en aansturing van deze Leerwinkels best centraal en op uniforme wijze wordt opgenomen vanuit de Vlaamse overheid. De raad adviseert de overheid om zich te beroepen op de bevindingen van het GOAL-rapport om het beleid rond de leerwinkels vorm te geven.

5.3. SERV-advies: 'levenslang leren en partnerschap'

Het advies is opgebouwd rond de beleidsnota 2019-2024 van het departement Werk en Sociale Economie en wil via vijf strategische doelstellingen input geven in het beleid rond levenslang leren.

Leerwinkels kunnen een rol opnemen in de volgende strategische doelstellingen:

- Doelstelling 2: *het ondersteunen van burgers, werkgevers en ondernemers om hun leervragen duidelijk te formuleren.*
- Doelstelling 3: *Leerwinkels hebben een duidelijk en volledig beeld over het opleidings- en onderwijsaanbod. Ze hebben ervaring met het opstellen van (individuele) trajecten op maat, om te komen tot flexibele trajecten.*
- Doelstelling 4: *Leerwinkels zijn neutrale partners en actief op meerdere beleidsdomeinen, ze kunnen dus alle relevante stakeholders samenbrengen en synergiën en samenwerking creëren.*
- Doelstelling 5: *Leerwinkels vertrekken vanuit de talenten, sterktes en competenties van het individu, we werken steeds aan job- en opleidingsexploratie, waardoor we op langere termijn duurzame tewerkstelling realiseren.*

5.4. VLOR-advies: 'Kruisbestuiving tussen wegen naar een diploma SO'

Het advies vertrekt vanuit de vraagstelling in welke mate we ongekwalificeerde uitstroom kunnen voorkomen en/of remediëren door middel van meer samenwerking tussen aanbieders van kwalificerend opleidingsaanbod. De focus ligt binnen het advies op leerlingen die hun plaats niet meer vinden in het reguliere leerplichtonderwijs (alle onderwijsvormen en -systemen) of die na vroegtijdig schoolverlaten hun weg niet meer terugvinden naar een diploma secundair onderwijs via een tweedekansleerweg.

VLOR stelt onder andere volgende stappen voor om die specifieke doelgroep beter te bereiken en te begeleiden naar een onderwijskwalificatie:

- *De rollen van aanbieders en leerloopbaanbegeleiders (CLB en Leerwinkels) duidelijk afbakenen en versterken;*
- *Samenwerken in functie van trajecten op maat en afstemmen bij combinaties of overgangen in trajecten;*
- *Elkaars werking beter leren kennen om lerenden (en hun ouders) correct te kunnen informeren over de mogelijkheden en ze gericht te kunnen doorverwijzen;*
- *Een beleid ontwikkelen voor specifieke doelgroepen, zoals anderstalige nieuwkomers.*

Van de overheid verwacht de VLOR dat ze die noodzakelijke stappen stimuleert en middelen voorziet om de bestaande actoren (aanbieders, leerloopbaanbegeleiders) te versterken in hun kerntaken: het secundair onderwijs voor leerlingenbegeleiding, het volwassenenonderwijs voor trajectbegeleiding van de cursisten, de pedagogische begeleidingsdiensten voor hun professionaliseringsopdracht, de Examencommissies voor o.a. toegankelijkheid, CLB voor hun kerntaken en Onderwijkskiezer en ten slotte een uitbreiding van Leerwinkels en een éénduidig organisatiemodel voor die leerwinkels.

5.5.VESOC-akkoord 'Alle hens aan dek: voor een veerkrachtige en inclusieve arbeidsmarkt'

“Alle hens aan dek” is een werk van velen en door velen, om de verschillende speerpunten binnen dit akkoord te bereiken reikt men de hand naar partners. Wij zijn ervan overtuigd dat Leerwinkels één van die partners moet zijn, omdat wij als neutrale organisatie een schakel vormen in het breed vooropgestelde partnerschap. Ons inzien kan de expertise van Leerwinkels een rol spelen bij de volgende speerpunten:

- speerpunt 1: We maken de omslag naar levenslang leren via een sterke overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt.
Leerwinkels nemen een remediërende rol op voor ongekwalificeerde (jong-) volwassenen. Daarnaast faciliteert en ondersteunen ze de hybridisering van bestaande opleidingen in het volwassenenonderwijs, waarin werkplekleren een belangrijke rol speelt.
- speerpunt 2: We bouwen het (online) opleidingsaanbod verder uit en ontsluiten het bestaande aanbod zodat meer mensen de weg vinden naar om- en bijscholing.
Leerwinkels nemen een signaalfunctie op en geeft zo het opleidingsaanbod mee vorm. Daarnaast bereiken Leerwinkels veel jongeren met een precaire loopbaan door hun outreachende werking en begeleidde ze reeds heel wat (jong-)volwassene inzake EVC en EVK procedures.
- Speerpunt 4: Opleiding- en (leer)loopbaanbegeleiding als sleutel om de loopbaan in eigen handen te nemen.
Leerloopbaanbegeleiding is de kern van Leerwinkels en kent reeds een lange samenwerking met o.a. VDAB en loopbaancentra.
- speerpunt 6: Via het partnerschap levenslang leren versterken we de synergiën en samenwerking tussen arbeidsmarkt-, opleidings- en onderwijspartners.
Leerwinkels zijn een belangrijke potentiële, neutrale partner van het partnerschap levenslang leren met een expertise in kwetsbare groepen, waarbij zowel de arbeidsmarkt als het opleidingsaanbod deel uitmaakt van de werking.

Maar ook binnen de andere prioriteiten en speerpunten is een rol weggelegd voor Leerwinkels, zoals:

- speerpunt 11: We pakken de digitale kloof op de arbeidsmarkt aan en trekken de kaart van e-inclusie en digitale geletterdheid.
Leerwinkels hebben het potentieel om kwetsbare doelgroepen te sensibiliseren en mee te nemen in de digitaliseringsgolf.
- speerpunt 13: we verschuiven en versterken de capaciteit bij VDAB.
Leerwinkels zijn reeds langer een gevestigde partner als het gaat om leerloopbaanbegeleiding van werkzoekenden. Daarnaast kunnen we een belangrijke rol spelen in het begeleiden, versterken en toeleiden van ongekwalificeerde schoolverlater naar o.a. tweedekansleerwegen.

- speerpunt 15: een talenplan om de nieuwkomers beter te activeren.
Leerwinkels hebben een uitgebreide expertise in het opstellen van geïntegreerde opleidingstrajecten op maat, ook voor anderstaligen. Waarbij het eerder lineaire NT2-traject wordt aangevuld met activiteiten zoals taalvrijwilligerswerk, buddywerkingen, stages, ...
- speerpunt 16: we bieden een antwoord op collectief ontslag en herstructurering en we faciliteren transitie tussen jobs, tussen sectoren.
Leerwinkels kunnen actief ingezet worden bij grote herstructureringen, om na te gaan in welke de werknemers kunnen heroriënteren door middel van opleidingen en duurzame tewerkstelling op lange termijn.

5.6. Relanceplan Vlaamse Regering ‘Vlaamse Veerkracht’

In het relanceplan geeft de Vlaamse Regering aan te willen ‘investeren in mens en samenleving’, 2021 moet sowieso het jaar van de opleiding worden met aandacht voor werkzoekenden, tijdelijk werkzoekenden, inactieven en mensen die door de omstandigheden binnen hun job moeten bijscholen of zich totaal moeten heroriënteren. Men wil de vraag tot leren stimuleren en de toeleiding naar opleiding stimuleren door in te zetten op informeren en *begeleiding op maat via een éénloketsfunctie. Daar lijkt het ons dat Leerwinkels de partner bij uitstek is. Op z’n minst omwille van haar expertise met de meest kwetsbaren.*

Zoals hoger gesitueerd bereiken Leerwinkels kwetsbare doelgroepen die na veel ondersteuning een opleiding aangevat hebben. De Corona periode heeft het er voor hen niet gemakkelijker op gemaakt. Voornamelijk de laag- en andersgeletterden, kortgeschoolden, mensen met een migratieachtergrond, ongekwalificeerde jongeren en volwassenen of jongeren die dreigen af te haken in het secundair dragen hiervan zware gevolgen. Voor velen onder hen werden drempels door o.a. de organisatie van het afstandsonderwijs verhoogd. Zo beschikken velen onder hen niet over de nodige leermaterialen zoals PC of laptop, een stabiele internetverbinding en/of abonnement, e.d. Niet begeleide minderjarigen die alleen wonen en alleenstaande migranten werden afgesloten van de broodnodige contacten die ze o.a. in de opleidingsinstellingen opbouwden, volwassenen met een grote gezinslast moesten voorrang geven aan het managen van de onderwijssituatie van hun kinderen waarbij voorrang moest gegeven worden aan het afstandsonderwijs voor de kinderen en waar misschien de enige computer ter beschikking moest staan voor de kinderen.

Ik ben 39 j. en behaalde 5 jaar geleden mijn diploma secretariaatsmedewerker bij CVO X. Ik heb toen een bachelor geprobeerd maar dit was te moeilijk. Ik ben als receptioniste kunnen starten in een hotel maar door corona ben ik nu werkloos. Kan ik nog een bijkomende opleiding volgen? Liefst in de administratie en een hoger diploma behalen?

Leerwinkels hebben in deze Coronatijd extra ingezet op het leggen van verbinding en het beluisteren van de moeilijkheden i.f.v. het verder kunnen volgen van de opleidingen. Zo bereikten we heel wat cursisten, studenten, leerlingen die door Corona twijfelden om hun opleidingstraject stop te zetten.

Door de goede samenwerking met de opleidingsverstreckers, organisaties en lokale overheden was het mogelijk om bv. de CVO’s, Syntra, VDAB, GTB, CLB’s, OCMW-trajectbegeleiders, leerlingenbegeleiders,... te contacteren om een overzicht te krijgen en te houden van de genomen maatregelen en om signalen door te geven betreffende de al dan niet ontbrekende leermiddelen en/of connectie. I.s.m. met lokale besturen en vrijwilligersverenigingen werden zoektochten georganiseerd naar aangepaste leermiddelen en werden afspraken gemaakt met bv. CVO’s in het al dan niet openstellen van een open leercentrum en/of verdere begeleiding/ondersteuning.

Verder werden specifieke doelgroepen regelmatig van op afstand gecontacteerd om hen te motiveren en aan boord te houden van de opleidingen.

Tijdens Corona werd en wordt alle mogelijke moeite gedaan om de dienstverlening van Leerwinkels toegankelijk te houden en werden nieuwe concepten uitgedacht voor begeleiding, informatie en trajecten op maat. Onder andere de organisatie van digitale opleidingsbeurzen, het opzetten van een vrijwilligerswerking om Nederlands te blijven oefenen en het ter beschikking stellen van digitale handleidingen, het actief contacteren van de leerders via sociale media, ...

5.7. Vlaams Pact 2020

Tenslotte verwijzen we nog naar het Vlaams Pact 2020 van de Vlaamse Regering waarin men vastlegt dat minstens 15 procent van de Vlamingen regelmatig zou moeten deelnemen aan opleidingen. Vandaag ligt dat percentage veel lager dan dit streefcijfer en zelfs onder het Europese gemiddelde van 11,1 procent. In 2019 nam 8,6 procent van de Vlamingen van 25 tot 64 jaar deel aan een opleiding, zowel binnen als buiten het regulier onderwijs. In de periode 2006-2019 schommelde de opleidingsdeelname telkens tussen 7 en 9 procent. Vlamingen volgen te weinig opleidingen wegens het ontbreken van een leercultuur. De Vlaamse minister van Werk en Sociale Economie en de Vlaamse minister van Onderwijs richtten dan ook in december 2020 een platform Levenslang Leren op. Dit platform moet zorgen voor meer synergie tussen de beleidsdomeinen Werk, Economie en Onderwijs op het vlak van vorming en opleiding doorheen de volledige loopbaan. De Vlaamse Regering wil hiermee tot een maximaal bereik komen van loopbaan- en competentieversterkende maatregelen, ongeacht het statuut of het profiel van de Vlaming. Zo wordt ervoor gezorgd dat al het talent in onze samenleving wordt benut. Dit nieuwe Partnerschap Levenslang Leren, onder leiding van voorzitter Ans De Vos van de Antwerp Management School, tekent tegen juni 2021 de krijtlijnen uit van een ambitieus actieplan levenslang leren voor Vlaanderen.

6. Maatschappelijk belang van leerloopbaanbegeleiding

Op Europees niveau wordt het belang van leeradvies- en oriëntering betreffende levenslang leren onderstreept. Zo is één van de kernboodschappen uit het memorandum over levenslang- en levensbreed leren van de Europese Commissie: *“het verstrekken van gemakkelijke toegang voor iedereen tot informatie en advies van goede kwaliteit over de opleidingsmogelijkheden in heel Europa en tijdens het hele leven”* (Brussel, 2000).

Deze nood wordt ook door de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR) erkend op Vlaams niveau. In haar advies over een slagkrachtig volwassenonderwijs (juni 2015) stelt de Vlaamse onderwijsraad (VLOR) dat het belangrijk is dat leervragen (h)erkend en verhelderd worden in dialoog met de lerende en dat in verschillende levenscontexten (werk, gezin, vrije tijd...).

De VLOR stelt dat een duidelijke en laagdrempelige informatieverstrekking noodzakelijk is. Er is nood aan toeleiding en leertrajectbegeleiding van volwassenen doorheen het brede aanbod van levenslang en levensbreed leren. In een eerder advies stelde de Raad Levenslang en Levensbreed Leren (Raad LLL - 2012) vast dat de grote hoeveelheid aan informatie en aanbod binnen Levenslang- en Levensbreed Leren het voor volwassenen complex maakt om binnen het bestaande aanbod zijn weg te vinden. Daarnaast is niet iedereen in staat om zijn leervraag te formuleren.

6.1. Belang van leerloopbaanbegeleiding voor specifieke doelgroepen

We pleiten voor breed toegankelijke Leerwinkels waar alle (jong-)volwassenen terecht kunnen voor informatie en begeleiding. Toch brengen een aantal doelgroepen specifieke uitdagingen met zich mee en kunnen Leerwinkels hen beter bereiken door middel van een outreachende werking gericht op onderstaande niet-exhaustieve lijst van kwetsbare doelgroepen.

6.1.1. Kortgeschoolden en ongekwalificeerde schoolverlaters

Schoolverlaters die zich zonder diploma op de arbeidsmarkt moeten begeven missen de start. Uit de schoolverlatersstudie (2019 - cijfers schoolverlaters 2018) van VDAB blijkt dat een kortgeschoolde (zonder diploma secundair onderwijs) in Vlaanderen 2,5 keer minder kans heeft dan een middengeschoolde om na een jaar één enkele werkervaring te hebben opgedaan en tot 7 maal minder kans dan een hogeschoolde².

Tegelijkertijd bevinden kortgeschoolde volwassenen zich in de veranderende arbeidsmarkt in een bijzonder kwetsbare situatie. De huidige maatschappelijke en technologische evoluties zijn van die aard dat de “minimale” scholingsgraad die voor goede kansen op de arbeidsmarkt vereist wordt, verhoogt. Er is nood aan kwalificerende her- en bijscholingen bij de permanente en momenteel acute herstructurering van de arbeidsmarkt. Deze evolutie is voelbaar in de gevolgen van de sluiting van o.a. de maakindustrie. Gewezen arbeiders die in hun vorige job jaren dezelfde (vaak repetitieve) jobinhoud hebben gekend en die nu op de arbeidsmarkt geen diploma secundair onderwijs kunnen voorleggen, worden nu geconfronteerd met een evoluerende arbeidsmarkt waarin in het geheel van de arbeidsreserve een tweedeling ontstaat tussen wel/geen basisdiploma secundair onderwijs. Door het verdringingseffect in de huidige economische crisis hebben kortgeschoolden 40% meer kans om in de langdurige werkloosheid te geraken (cijfers VDAB juni 2015).

Het is voor deze specifieke doelgroep erg belangrijk dat zij middels snelle, flexibele en op maat afgestemde trajecten voldoende nieuwe kansen krijgen. Daarenboven moeten de begeleidingstrajecten die opgezet worden, stimulerend en ondersteunend werken in functie van het (opnieuw) opstarten van een kwalificerend educatief traject.

² Schoolverlatersstudie VDAB 2015, ARVASTAT

Het al dan niet behalen of behaald hebben van een bepaalde beroepskwalificatie en/of onderwijskwalificatie is een belangrijke indicator in functie van het verwerven en/of het behouden van een job. Daarnaast lopen kinderen van een kortgeschoolde moeder 5,5 maal meer kans om het secundair onderwijs uit te stromen zonder een onderwijskwalificatie³ dan kinderen van een hoogopgeleide moeder.

Kortgeschoolden vinden moeilijk aansluiting in de kennismaatschappij in wording. Tegelijkertijd zien we dat in onze huidige Westerse samenleving het behaalde onderwijsniveau steeds dwingender wordt voor de sociaaleconomische positie van een persoon.

6.1.2. Laaggeletterden

1 op 7 mensen is laaggeletterd. Geletterdheid omvat vele facetten en is ruimer dan 'kunnen lezen en schrijven'. Het is de competentie om met informatie om te gaan, te begrijpen en doelgericht te gebruiken. Geletterd zijn is belangrijk om in de samenleving zelfstandig te kunnen functioneren in diverse rollen en posities. Het is noodzakelijk om kennis en groeipotentieel te ontwikkelen. Concreet gaat het hierover om via taal te kunnen communiceren en informatie te verwerken, kunnen omgaan met cijfermatige en grafische gegevens en functioneel gebruik te kunnen maken van ICT, internet en multimedia. Aangezien we in Vlaanderen en Europa een kenniseconomie nastreven, zijn geletterdheidscompetenties onmisbaar. De Europese commissie roept in haar aanbevelingen op tot actie om ervoor te zorgen dat alle Europese burgers (functioneel) geletterd zijn.

Op 6 juni 2016 publiceerde de Europese Commissie op voorstel van Eurocommissaris Marianne Thyssen de New Skills Agenda of de Nieuwe Agenda voor Vaardigheden. Daarin wil men o.a. werken aan het verbeteren van de kennis en informatie over vaardigheden en het intelligente gebruik ervan om betere (leer)loopbaankeuzes te maken. Het nieuwe Plan Geletterdheid 2017-2024 zoekt eveneens aansluiting bij deze beleidsaanbevelingen. Deze keuzes sluiten ook aan bij de maatregelen tegen laaggeletterdheid die werden opgenomen in het huidige Regeerakkoord van de Vlaamse Regering: 'Vertrouwen, Verbinden, Vooruitgaan'

6.1.3. Personen met een migratieachtergrond

Mensen met een migratieachtergrond hebben het moeilijker op de arbeidsmarkt. In het algemeen ligt de scholingsgraad lager en dat belemmert hun latere kansen op de arbeidsmarkt (supra). Mensen met een migratieachtergrond die dan toch doorstoten naar hogere onderwijsniveaus vinden niet altijd een job die bij hun onderwijskwalificatie aansluit. Ook zij stoten tegen een glazen plafond⁴ en komen ook vaker terug in de werkloosheidscijfers.

Met de nieuwe migratie is er tegelijk een relatief grote instroom van mensen met een buitenlandse origine die al een hoge (onderwijs)kwalificatie behaalden in het land van herkomst. Onderzoek⁵ toont echter aan dat vooral de "derdelanders", mensen van buiten de Europese Economische Ruimte, momenteel op een niveau tewerkgesteld worden dat sterk onder hun kwalificatieniveau in het land van oorsprong ligt. Problemen met de erkenning of inschaling van hun diploma enerzijds en problemen van instroom en doorstroom in het hoger en volwassenenonderwijs anderzijds, liggen daarbij aan de oorsprong.

³ Cijferboek sociale ongelijkheid in het Vlaamse onderwijs. Een verkennend onderzoek op de Panelstudie van Belgische huishoudens, Groenez, Van Den Brande en Nicaise 2003

⁴ 'Kansengroepen in kaart. Allochtonen op de Vlaamse arbeidsmarkt'. (2011) en Kansengroepen in kaart (2013)-VDAB

⁵ Nieuwe migranten en de arbeidsmarkt, Johan Geets, Fernando Pauwels, Johan Wets HIVA (2006)

6.1.4. Personen met een detentieverleden

Onderzoek op Vlaams niveau (Lenaers, Van Haegendoren, & Valgaeren, 2001) gaf aan dat er een oververtegenwoordiging is van twintigers en dertigers in de Vlaamse gevangenen. Zo is 80% van de gevangenisbevolking jonger dan 40 en 70% jonger dan 35 jaar. Eén derde van de gedetineerden is zelfs jonger dan 25 jaar. Ongeveer de helft van de gedetineerdenpopulatie (53,1%) is kortgeschoold. Gelijkaardig onderzoek op Vlaams niveau werd sinds 2001 niet meer uitgevoerd, maar meerdere studies in diverse gevangenen onderschrijven nog steeds deze vaststelling. Gedetineerden blijken vaker ongeschoold te zijn dan de rest van de samenleving. Onderzoek naar de werkzaamheidsgraad van gedetineerden voor hun detentie bevestigt dit. Slechts 47,8 % van de 25 tot 49jarigen werkten vóór hun detentie tegenover 93,2 % van de Belgische bevolking in dezelfde leeftijdscategorie⁶.

Buitenlands onderzoek heeft ook vastgesteld dat de schoolcarrière van vele gedetineerden zich kenmerkt door vroege uitval, schoolmoeheid, weinig tot geen diploma's, spijbelgedrag op jonge leeftijd en negatieve schoolervaringen. Daarnaast komen gedetineerden veelal uit achtergestelde gezinnen en hebben ze vaak te maken met kansarmoede. Emotionele problemen en gedragsstoornissen en/of psychiatrische problematiek zijn geen uitzondering en vaak kijken ze ook op tegen een hoge schuldenberg.

Uit de tussentijdse evaluatie van 'Onderwijs aan gedetineerden'⁷ bleek dat het Mattheus-effect ook optreedt binnen de gevangensmuren. Zij die hoger geschoold zijn, volgen meer opleiding en vorming dan zij die lager geschoold zijn. Voor het tegengaan van dit effect is het cruciaal dat de actoren in de gevangenen maar ook in de volwasseneneducatie in het algemeen in functie van toeleiding en begeleiding kunnen voortbouwen op een breed netwerk. Het is dan ook al jaren een Europese aanbeveling om een dienstverlening uit te bouwen om kortgeschoolde volwassenen toe te leiden naar een geschikt opleidingsaanbod. Onder andere in de meest recente Europese nota 'upskilling pathways' wordt hier opnieuw de nadruk op gelegd. Er is een duidelijke nood aan individualisering van het leren, leren moet op maat zijn en afgestemd op de context van de volwassene met een leervraag. Om dit te bewerkstelligen is 'lifelong guidance', ondersteuning en begeleiding nodig.

Deze kwetsbare groep, die wordt geconfronteerd met problemen op meerdere levensdomeinen, moet na detentie een kwaliteitsvolle en menswaardige heraansluiting vinden in de maatschappij. In een onderzoek van de universiteit Antwerpen⁸ heeft men zich toegespitst op de ondersteuningsnoden tijdens deze transitieperiode na detentie. Het gaat om financiële middelen, werk, verblijfplaats, sociale contacten, psychologische gezondheidszorg en drughulpverlening. Gedetineerden kampen met verschillende noden tegelijkertijd die bovendien vaak verweven zijn met elkaar. Zo blijkt uit de praktijk dat ex-gedetineerden na hun vrijlating zeer moeilijk aansluiting vinden op de arbeidsmarkt. Het stigma van 'ex'-gedetineerde en 'het gat' in het CV zijn vaak belemmerende factoren in de zoektocht naar werk. Dit in combinatie met korte scholing en beperkte werkervaringen maakt dat ex-gedetineerden vaak voor een moeilijke uitdaging staan.

6.1.5. Personen met een psychische kwetsbaarheid

Personen die psychisch kwetsbaar zijn, ervaren soms heel wat drempels bij het vinden of (volledig) afwerken van opleiding. Toch kan het volgen of hervatten van een opleiding of cursus voor deze groep een belangrijke factor zijn op weg naar herstel en sociale inclusie en re-integratie. Het is best mogelijk dat een persoon in een psychisch kwetsbare situatie gedurende een bepaalde periode niet toe is aan een gesprek over studiekeuze/(leer)loopbaan en/of werk of tewerkstelling. Indien dit wel het geval is, is het belangrijk om tijdens de leerloopbaanbegeleiding de impact van de psychische kwetsbaarheid op de

⁶ Lenaers, Van Haegendoren, & Valgaeren, 2001

⁷ Vlaamse Overheid, 2010

⁸ (2015) onderzoek in het kader van het project 'Brug binnen buiten' in de gevangenis van Antwerpen

opleidingssituatie te bevragen. Dit vraagt tijd, ruimte, een luisterend oor om op maat te bekijken welke ondersteuningsvragen de persoon in kwestie heeft.

7. Tot slot

7.1. Aanbevelingen voor Vlaanderen en Brussel

Hieronder staat een niet-limitatieve opsomming van enkele aanbevelingen voor Vlaanderen en Brussel.

7.1.1. Ondersteunen van (leer)loopbaankeuzeprocessen

Het uitbouwen en structureren van Leerwinkels in Vlaanderen en Brussel zal hiertoe bijdragen. Bij een Leerwinkel vinden (jong-)volwassenen gratis informatie en coaching bij het kiezen van een opleiding, vorming of onderwijs. Je kan bij een Leerwinkel terecht voor zowel diplomagerichte opleidingen als opleidingen die je versterken, iets bijleren of je helpen om een andere wending te geven aan je leven. Je kan een leven lang (bij)leren en een Leerwinkel helpt je daarin je weg te vinden.

7.1.2. Domein overstijgende langetermijnvisie is noodzakelijk

Voorspellingen over de arbeidsmarkt van de volgende 10, 20, 30 jaar geven een groot tekort aan in een heel aantal beroepen en sectoren. Deze transitie betekent tegelijkertijd enorme uitdagingen voor onze veranderende arbeidsmarkt én voor deelname aan levenslang Leren. Hierbij speelt de begeleiding van een goede leerloopbaankeuze doorheen het ganse leven een cruciale rol. De beleidsdomeinen Onderwijs en Vorming, Arbeidsmarkt, Economie, Integratie en Inburgering, justitie en cultuur dienen hiertoe samen te werken aan een langetermijnvisie om het hoofd te bieden aan deze uitdagingen.

7.1.3. Het wegwerken van drempels

Om de participatie aan levenslang leren te verhogen is nodig: flexibele kinderopvang, werken aan fysieke en mentale gezondheid, behalen van het gewenste taalniveau, wegwerken van onvoldoende basisvaardigheden, inzetten op positieve ervaringen met scholing, mobiliteit, financiële voorzieningen/stabiliteit, huisvesting, ...

7.1.4. Een leercultuur ontwikkelen in Vlaanderen en Brussel

Het bevorderen van een leercultuur en leren door volwassenen zijn prioriteiten voor Vlaanderen en Brussel. Dit geldt voor iedereen maar groepen met de grootste behoefte aan bijscholing of omscholing blijven nog méér achter (kortgeschoolden, NEET's, anderstaligen, oudere werknemers enz. ...).

7.1.5. Verder uitbouwen van flexibele leertrajecten

Opleidingsinstellingen aanmoedigen om te investeren in afstandsonderwijs, online leren, gecombineerd onderwijs, dagtrajecten in het secundair volwassenenonderwijs, avond- en weekendtrajecten, trajecten voor werkstudenten in het hoger onderwijs...

7.1.6. Leerlijnen beter op elkaar laten aansluiten

De opleidingen binnen secundair onderwijs, levenslang leren, hoger onderwijs moeten beter op elkaar afgestemd worden. Wanneer een opleiding slechts gedeeltelijk werd afgewerkt moeten aansluitingen naar andere opleidingen vlotter kunnen. Dit faciliteert overgangen van het ene onderwijsniveau naar het andere.

7.1.7. Het begeleiden van nieuwkomers in hun leerloopbaan

Migratie wordt in de EU-lidstaten gezien als één van de beleidsinstrumenten om de structurele tekorten op de arbeidsmarkt op te lossen. De nieuwkomers hebben nood aan duidelijke en juiste informatie, informatiebemiddeling en begeleiding, omdat zij niet vertrouwd zijn met het opleidingslandschap en de -

structuur waarin ze terecht komen. Denken we concreet aan begeleiding bij de procedure van het gelijkschakelen van hun buitenlands diploma en bij het zoeken van een passende opleiding om zich bij- of om te scholen.

7.2. Leerwinkels in Vlaanderen & Brussel: tijd voor actie.

Al het bovenstaande is één groot pleidooi voor een minimum dienstverlening van Leerwinkels in Vlaanderen en Brussel. Niet alleen binnen heel wat adviezen en conceptnota's zijn Leerwinkels een vaak aangehaalde partner, ook in de praktijk groeit het draagvlak voor Leerwinkels elke dag. In West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Brussel en Limburg werkt men al jaren aan een kwalitatieve, professionele uitbouw van de dienstverlening. Talloze partners erkennen de meerwaarde van de dienstverlening door toe te leiden, maar ook door (tijdelijke) projectfinanciering toe te kennen. Ook in Vlaams-Brabant en Antwerpen groeit er vanuit lokale besturen de nood en steun voor Leerwinkels.

Anno 2021 voelen wij dan ook dat de tijd rijp is om Leerwinkels Vlaanderen en Brussel breed uit te rollen. Op korte termijn achten wij het ook haalbaar om binnen het Coronarelaceplan de éénloketsfunctie op te nemen, op langere termijn zien wij ons als uitvoerende partner van het partnerschap levenslang leren en de schakel om de deelname aan levenslangleren te stimuleren.

We streven naar een financiering voor een basisdienstverlening door de Vlaamse overheid. Om in te kunnen spelen op lokale en regionale uitdagingen gaat elke Leerwinkel-vestiging een klaverbladfinanciering aan met lokale partners.

